

رابطه‌ی بین سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده باگرایش نداشتن دانش‌آموزان کرمانشاه به تحصیل در شاخه کار دانش کشاورزی

نشمیل افشارزاده^{۱*}، نادر نادری^۲، زهرا کرانی^۳، محمدحسین بابایی^۴، مجیدرضا خداوردیان^۵ و فرشته مرادی^۶

۱. دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
۲. استادیار گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
۳. استادیار گروه علوم کشاورزی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۴. دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.
۵. استادیار آموزشی، موسسه آموزش و ترویج کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران.
۶. دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

چکیده

نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برای تشخیص و درک عامل‌های محیطی و فردی مؤثر بر رفتار استفاده می‌شود، با توجه به اینکه این نظریه، به صورت گسترده‌ای به منظور پیش‌بینی رفتار استفاده شده است، به همین خاطر این پژوهش با هدف بررسی عامل‌های مؤثر بر گرایش نداشتن دانش‌آموزان به تحصیل در هنرستان‌های کار دانش کشاورزی استان کرمانشاه بر مبنای نظریه‌ی آیزن انجام پذیرفت. جامعه آماری پژوهش شامل همه‌ی دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه اول استان کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰ بود (۱۴۸۲۴ تن)؛ از این شمار و بر مبنای جدول بارتلت و همکاران، ۳۷۰ تن از دانش‌آموزان، به صورت خوشه‌ای دومرحله‌ای و به شیوه‌ی انتساب متناسب، به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای محقق ساخته بر مبنای مدل آیزن بود که روایی و پایایی پرسشنامه به وسیله‌ی پانل متخصصین و ضریب تتای ترتیبی تایید گردید. نتایج نشان داد که سه سازه‌ی باور به خودکارآمدی، نگرش نسبت به کار دانش کشاورزی و هنجارهای جامعه، ۴۰ درصد واریانس سازه‌ی قصد دانش‌آموزان برای انتخاب شاخه کار دانش کشاورزی را تبیین می‌کنند و از بین این سه سازه، سازه‌ی هنجارهای جامعه، به عنوان مؤثرترین عامل شناخته شد.

نمایه واژگان: باور به خودکارآمدی، نگرش، هنجار جامعه، کار دانش، رفتار.

نویسنده مسئول: نشمیل افشارزاده

رایانامه: a.nashmil2014@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۱

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۴/۲۱

مقدمه

امروزه در جهان فراصنعتی، توسعه بدون توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مفهوم کاملی ندارد، چرا که انقلاب علمی و فنی، دگرگونی عمیق و کیفی در نیروهای تولید از جمله نیروی انسانی و روش‌های تولید به وجود آورده است. در این زمینه، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با طراحی آموزشی و الگوی مطلوب برنامه درسی خاص خود و تاکید بر رویکرد کارآفرینی تلاش می‌کند افراد را برای احراز شغل، حرفه و کسب‌وکار آماده کرده و کارایی و توانایی مهارت آموختگان را در انجام کار افزایش دهد (مقام دوست و همکاران، ۱۳۹۸). این آموزش‌ها، کسب مهارت را در راستای فناوری (تکنولوژی) و علوم وابسته به همراه دانش خاص مربوط به شغل در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ارائه می‌دهد. در شرایط کنونی اقتصاد کشور، به نظر می‌رسد توسعه‌ی آموزش‌های مهارتی، به منظور شتاب‌دهی به افزایش فرآیند تولید امری حیاتی به‌شمار می‌آید (نادری و افشارزاده، ۱۴۰۱)؛ زیرا سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و افزایش ابزار و تجهیزات و به‌طور کلی سرمایه‌ی فیزیکی بدون سرمایه‌ی انسانی تا حد زیادی بدون استفاده مانده و بهره‌برداری نمی‌شود؛ بنابراین یکی از الزام‌های رشد و توسعه‌ی اقتصادی، ایجاد مهارت‌هایی برای توسعه سرمایه‌ی انسانی است و در این میان آموزش‌های مهارتی، نقش مهمی در تأمین نیروی انسانی کارآمد ایفا کند و مضمونی توسعه‌ای دارد (مطلق و صابری، ۱۳۸۹). دراصل از منظر نظریه‌ی سرمایه‌ی انسانی، آموزش عمومی موجب سرمایه‌ی عمومی است و آموزش فنی و حرفه‌ای موجب سرمایه‌ی اختصاصی است، مزیت سرمایه‌ی اختصاصی این است که دارندگان مهارت برای به دست آوردن جایگاه‌های شغلی شانس بیشتری دارند؛ همین بینش باعث شده که در بیشتر کشورهای جهان حتی در نظام (سیستم)‌های تعلیم و تربیت آن‌ها از دیرباز در کنار مقطع‌های تحصیلی آموزش‌های عمومی، آموزش‌های

فنی و حرفه‌ای نیز موردنظر واقع شوند (عیسی‌خانی، ۱۳۹۳ و نادری و افشارزاده، ۱۴۰۱). ظهور برخی نشانه‌های ناکارآمدی نظام آموزش متوسطه، رشد نمایی فناوری و ضرورت نیاز به کارکنان ماهر و نیمه ماهر در صنایع، متولیان نظام آموزشی را بر آن داشت تا با لحاظ کردن تغییرهایی بنیادین در پیکره آموزش رسمی جامعه، برای رفع این نیاز بنیادین و راهبردی اقدام کنند. تأسیس و فراگیر کردن شاخه‌های مهارت‌آموزی در نظام آموزشی، از جمله نتایج این تصمیم است (صالحی و همکاران، ۱۳۸۸). به‌رغم اهمیت تأسیس این مرکزها از جمله هنرستان‌های کردانش، برخی شواهد و بررسی‌ها گویای عدم موفقیت این هنرستان‌ها در جذب و نگهداشت دانش‌آموزان در این حوزه می‌باشد (اصغری و هاشمی، ۱۳۹۹). این در حالی است که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کردانش دوره متوسطه دوم آموزش و پرورش، از جمله راه‌کارهای تربیت‌کننده‌ی نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر برای بخش‌های کشاورزی، صنعت، خدمات و گردشگری است. این امر اکنون به یکی از دغدغه‌های مدیران این مرکزهای تبدیل شده است. مرکزهای فنی حرفه‌ای و کردانش استان کرمانشاه نیز بنا به اظهار مدیران آن‌ها از این قاعده مستثنا نبوده و با معضل عدم استقبال و ترک دوره‌ها روبه‌رو هستند. اداره آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کردانش اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه (۱۳۹۹)، با اشاره به گرایش ۳۴ درصدی دانش‌آموزان کرمانشاهی به تحصیل در رشته علوم تجربی، تب پزشکی بین دانش‌آموزان استان را همچنان بالا ارزیابی می‌کند. به‌گونه‌ای که از ۲۴ هزار و ۳۵۹ تن دانش‌آموز پایه سوم مقطع متوسطه اول که سال ۱۳۹۹ قصد انتخاب رشته داشته‌اند؛ بیش از ۷۳ درصد در رشته‌های نظری و کمتر از ۲۶ درصد در رشته‌های فنی و مهارتی ثبت‌نام کرده‌اند (نادری و افشارزاده، ۱۴۰۱ به نقل از اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه، ۱۳۹۹). همچنان رشته تجربی با بیش از ۳۴ درصد بین رشته‌های

انتخابی پیشنهاد است و این یعنی هنوز در بین دانش‌آموزان بیشترین گرایش برای ادامه تحصیل در این رشته وجود دارد. اگرچه این اداره کل از سال ۱۳۹۷ تاکنون توانسته تا حدودی ذهنیت جامعه را به سمت‌وسوی رشته‌های فنی و مهارتی سوق دهد، ولی باوجود میانگین جذب ۲۹ درصدی هنوز شش درصد از میانگین کشوری عقب است (نادری و افشارزاده، ۱۴۰۱). بر مبنای سند تحول بنیادین و برنامه ششم توسعه آموزش و پرورش استان کرمانشاه باید در پایان سال ۱۴۰۱، به جذب ۵۰ درصدی دانش‌آموزان در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش دست یابد (اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه، ۱۳۹۹) که با توجه به مدت‌زمان کوتاه باقی‌مانده به نظر می‌رسد راه سختی پیش‌رو باشد، از این‌رو این پژوهش بر آن بود که با کاربست نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده آیزن‌ا، به بررسی علت‌های نبود زمینه گرایش دانش‌آموزان به تحصیل در هنرستان‌های کاردانش از نگاه دانش‌آموزان پایه سوم دوره متوسطه اول پرداخته و راهکارهایی مناسب برای جذب آنان به این مرکزها را بررسی کند تا نقشی در تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص که از عامل‌های کلیدی در توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌آید، ایفا کند؛ چراکه هر نوع سرمایه‌گذاری کلان در بخش‌های مختلف اقتصادی بدون سرمایه‌گذاری در بخش انسانی بی‌ثمر خواهد بود. در زمینه عامل‌های موثر بر جذب و نگهداشت کارآموزان در مرکزهای آموزش فنی و حرفه‌ای، پژوهش‌های مختلفی در داخل و خارج از کشور صورت پذیرفته است، اما هیچ‌کدام از پژوهش‌های یادشده به بررسی عامل‌های موثر بر گرایش نداشتن دانش‌آموزان به تحصیل در رشته کاردانش استان کرمانشاه نپرداخته است، برخی از این بررسی‌ها به قرار زیر می‌باشد:

نتایج بررسی‌های زرگران خوزانی (۱۴۰۰)، با عنوان عامل‌های موثر بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی به ادامه تحصیل در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

کشاورزی، نشان داد که ۷۶/۷ درصد علاقه‌ای به گزینش رشته‌های کاردانش کشاورزی نداشتند و عمل‌گرایی و عامل اقتصادی نقش منفی در انگیزه دانش‌آموزان روستایی نسبت به ادامه تحصیل در رشته‌های کاردانش کشاورزی داشتند. نتایج بررسی‌های اصغری و هاشمی (۱۳۹۹)، در زمینه آسیب‌شناسی گسترش شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در شهرستان تبریز، بیان داشتند که در بعد فرهنگی، نگرش نامناسب گروه دوستان، نگرش منفی والدین و نبود تولید و پخش برنامه‌های ویژه، برای معرفی رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در فصل انتخاب رشته، می‌تواند احساس بیگانگی به این حوزه را تشدید کند. نتایج پژوهش محمدزاده و بافنده زنده (۱۳۹۸)، با عنوان شناسایی عامل‌های موثر بر کاهش کارآموزان آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای آزاد، نشان داد که عامل‌های آموزشگاهی (منبع‌های فیزیکی، منابع انسانی و مالی، برنامه‌های آموزشی و بازاریابی آموزشی)، عامل‌های سازمانی (محتوا، خط‌مشی، پشتیبانی و ارزشیابی) و عامل‌های محیطی (رقیبانی، بازار کار، فرهنگ جامعه، قانون‌ها و سیاست‌های دولت) سه عامل مهم کاهش کارآموزان آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای آزاد می‌باشند. از دیدگاه مرادی و عمانی (۱۳۹۷)، مهم‌ترین بازدارنده‌های نظام آموزشی هنرستان‌های کشاورزی خوزستان، عبارت بودند از: ناامیدی و نگرانی نسبت به آینده شغلی، ضعیف بودن هنرجویان در درس‌های علوم پایه و کم‌توجهی به کیفیت بخشی به آموزش و بر مبنای دیدگاه هنرآموزان سطح پایین معدل سال‌های پیش از ورود به رشته، ناامیدی و نگرانی نسبت به آینده شغلی و کمبود سرانه آموزشی. محمدزاده و جابری (۱۳۹۷)، در بررسی‌های در شهر اهواز و با عنوان تبیین وضعیت نگرش دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه نسبت به ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی، به این نتیجه رسیدند که در بین دانش‌آموزان دختر، یک نگرش به نسبت

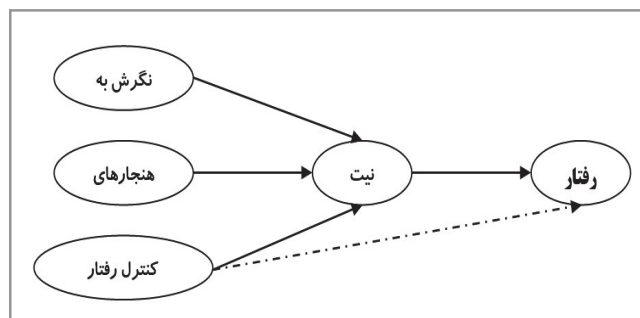
و اجتماعی: اولویت استخدام، عامل‌های اقتصادی: مدت زمان بیکاری دانش‌آموخته‌گان، عامل‌های فردی: نبود کنجکاوی نسبت به طرز کار و سایل فنی می‌باشد. از نظر اولیا و بر مبنای اولویت‌های اول در زمینه‌ی عامل‌های آموزشی: مناسب نبودن تجهیزات و امکانات کارگاهی، عامل‌های فرهنگی و اجتماعی: تاثیر رسانه‌های گروهی مانند تلویزیون، عامل‌های اقتصادی: میزان درآمد و عامل‌های فردی: نبود کنجکاوی نسبت به طرز کار ابزار و دستگاه‌های فنی می‌باشد و از نظر دانش‌آموزان نیز و بر مبنای اولویت‌های اول در زمینه‌ی عامل‌های آموزشی: برقراری ارتباط نامطلوب میان نظام آموزش و اشتغال، عامل‌های فرهنگی و اجتماعی: جایگاه و ارزش اجتماعی آموزش فنی و حرفه‌ای، عامل‌های اقتصادی: میزان درآمد و عامل‌های فردی: بی‌اطلاعی نسبت به رشته‌های فنی و حرفه‌ای می‌باشد. ربیعی و پیرمردیان (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان بررسی میزان تحقق هدف‌های شاخه کار دانش از دیدگاه هنرآموزان شاغل در هنرستان‌های کار دانش پسرانه شهر اصفهان، بیان داشتند که میزان تحقق اهداف شاخه کار دانش به‌جز مولفه فنی و مهارتی، در بعد‌های اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی، هنری، علمی (آموزشی)، زیستی، سیاسی، اقتصادی، پایین‌تر از حد متوسط بوده است. علیخانی دادوکولایی و همکاران (۲۰۲۱)، در بررسی صلاحیت حرفه‌ای آموزشگران کار دانش کشاورزی برای کار با دانش‌آموزان، بیان داشتند که از جمله علت‌های نبود انگیزه دانش‌آموزان به رشته‌های کار دانش کشاورزی، نبود آموزشگران باتجربه و با صلاحیت می‌باشد. نتایج بررسی ایوب (۲۰۱۷)، در پاکستان نشان داد تنها والدین با سطح پایین پیشینه علمی، اقتصادی و شغلی فرزندان خود را برای آموزش فنی تحت تأثیر قرار می‌دهند و پیشنهاد می‌کند سیاست‌گذاران در پاکستان با تنظیم نشست‌های اولیا و مربیان با والدین در مدارس متوسطه مشاوره داشته باشند. بالیان و ننتی (۲۰۱۵)، در بررسی‌های خود با عنوان

مثبت به رشته کشاورزی وجود دارد و دختران می‌توانند از معیارهای مختلفی برای انتخاب رشته خود بهره ببرند؛ از جمله این معیارها می‌توان به معیار علاقه شخصی، شخصیت اجتماعی، درآمد و بازار کار اشاره کرد. همچنین عامل‌های دیگری مانند عامل‌های اجتماعی، فرهنگی بر این معیار اثرگذار می‌باشند. زرافشانی و همکاران (۱۳۹۵)، در بررسی‌های با عنوان واکاوی عامل‌های موثر بر جذب و نگهداشت کارآموزان در مرکزهای آموزش فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه، نشان دادند عامل‌های موثر بر نگهداشت کارآموزان در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه در پنج عامل قابل دسته‌بندی است. این عامل‌ها به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: عامل‌های مربوط به آموزشگر و آموزشگاه، حمایت سازمانی، توجه به شرایط کارآموز، عامل‌های فردی و ویژگی‌های دوره که در مجموع حدود ۶۰ درصد واریانس مربوط به نگهداشت کارآموزان را تبیین می‌کنند. نتایج تحقیق شاهی و همکاران (۱۳۹۳)، با عنوان بررسی بازدارنده‌های جذب و نگهداشت کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای شیراز نشان دادند به ترتیب عامل‌های فردی و عامل‌های کالبدی در جذب دانش‌آموزان و مسئله‌های آموزشی و عامل‌های کالبدی در نگهداشت دانش‌آموزان موثرند، اما در هر یک از این عامل‌ها به‌طور جداگانه ضعف‌هایی وجود دارد. همچنین، پایگاه اجتماعی و فرهنگی در گرایش دانش‌آموزان به‌سوی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تأثیر منفی داشته است. بادینی (۱۳۹۲)، در بررسی علت‌های نبود زمینه استقبال دانش‌آموزان از هنرستان‌های کار دانش و مقایسه تطبیقی آن با کشور آلمان، بیان داشت که در مجموع ۳۰ علت باعث نبود زمینه استقبال از هنرستان‌های کار دانش می‌باشد. این علت‌ها بر مبنای اولویت‌های اول هر عامل و استناد به نظر مشاوران در زمینه‌ی عامل‌های آموزشی: نبود موفقیت دوره‌های کار دانش در ایجاد و ارائه کردن آموزش‌های متناسب با نیاز بازار کار. عامل‌های فرهنگی

آموزش فنی و حرفه‌ای مرتبط با این واقعیت است که طبقه‌های پایین اجتماعی که دارای موقعیت اقتصادی ضعیف‌تری هستند، بیشتر اوقات مدارک تحصیلی فنی و حرفه‌ای دارند، در مقابل نمایندگان طبقه‌های اجتماعی بالا این‌گونه نیستند. نتیجه پژوهش اوکوجا (۲۰۰۹)، در بررسی نگرش والدین نسبت به آموزش حرفه‌ای، به‌اشکار نشان داد که اگرچه والدین ارزش اشتغال ذاتی آموزش حرفه‌ای را تشخیص می‌دهند، اما آن‌ها هنوز هم برای باورند که کارمندان نسبت به افراد شاغل در حرفه‌های فنی، از اعتبار اجتماعی بالاتری برخوردار هستند.

مدل پژوهش این بررسی مرتبط با نظریه‌ی رفتار برنامه‌ریزی شده ۸ آیزن (۱۹۹۱)، می‌باشد که در شکل (۱)، نشان داده شده است. این نظریه با توسعه نظریه کنش مستدل و با اضافه شدن مؤلفه کنترل رفتاری درک شده در سال ۱۹۸۵ توسط آیزن مطرح شد. نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده یک مدل شناختی-اجتماعی مهم است که هدف آن توضیح واریانس در رفتار ارادی است؛ بنابراین (TPB) یکی از بانفوذترین نظریه‌ها در روان‌شناسی سلامت است (محمدیان و همکاران، ۱۳۹۷؛ نعیمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ حیدری و همکاران، ۱۳۹۸ و آیزن، ۲۰۱۱). این نظریه با دیگر الگوها یک تفاوت اساسی دارد و آن سازه هنجار ذهنی است که در الگوهای دیگر به آن اشاره نشده است (موریانو و گرجیوسکی، ۲۰۰۷، ۹). بر مبنای نظریه‌ی رفتار برنامه‌ریزی شده‌ی آیزن (۱۹۹۱)، نیت تابعی است از سه سازه‌ی نگرش به رفتار، هنجار ذهنی و کنترل رفتار ادراک شده.

عامل‌های جمعیت شناختی مؤثر بر نگرش دانش‌آموزان متوسطه نسبت به تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی در بوتسوانا، نشان دادند که محل مدرسه، تصمیم دانش‌آموز به تحصیل یا عدم تحصیل در زمینه کشاورزی، برنامه‌ی تحصیلی حال حاضر دانش‌آموز، سطح تحصیلات مادر، سطح درآمد خانواده و محل اقامت تأثیر قابل توجهی در نگرش دانش‌آموزان نسبت به تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی دارند. چوکوکا و انما (۲۰۱۵)، مشاهده کردند در ثبت‌نام دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در جنوب شرقی نیجریه، عامل‌هایی چون نبود زمینه احترام اجتماعی برای آموزش‌های حرفه‌ای، تصوّر منفی در زمینه اینکه برنامه‌های آموزش حرفه‌ای نسبت به مدرک دانشگاهی کم‌ارزش هستند، ماهیت زمان‌بر بودن برنامه‌های فنی و حرفه‌ای و ناآگاهی از فرصت‌های شغلی در برنامه آموزش فنی و حرفه‌ای تأثیر دارند. اسکولاستیکا (۲۰۱۳)، در پژوهشی بررسی عامل‌های ثبت‌نام جوانان جنوب نیجریه در پلی‌تکنیک‌ها، به این نتیجه رسید که دستورکارهای مربوط به سیاست‌های در حال اجرا در بخش پلی‌تکنیک جوانان، نامشخص و متناقض است. وی دریافت که نگرش رهبران جامعه نسبت به آموزش‌های حرفه‌ای، بر ثبت‌نام جوانان در بخش پلی‌تکنیک تأثیر منفی دارد، همچنین وی نبود زمینه‌های اطلاع-رسانی و آگاه‌سازی جوانان از وجود دوره‌های فنی و حرفه‌ای را از دیگر عامل‌های عدم استقبال جوانان از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای دانست. همچنین جذابیت پایین‌تر

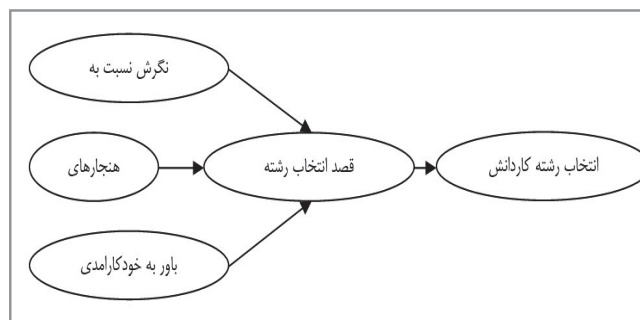

شکل ۱- مدل رفتار برنامه‌ریزی شده آیزن (۱۹۹۱)

و منعکس کننده‌ی فشار و جهت‌دهی مؤکد اجتماعی است که طی آن شخص آن را برای انجام دادن یک رفتار خاص، احساس می‌کند. به عبارت دیگر، برای شخص مهم است که جامعه چه برداشتی از رفتار مورد نظر وی داشته باشد (آیزن، ۱۹۹۱، ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶).

سازه‌ی سوم کنترل رفتار ادراک شده به‌عنوان یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های ضروری در رفتار به‌شمار می‌رود. این متغیر با امکان‌پذیری رفتار، تفاوت چندانی ندارد؛ شاید بتوان کنترل رفتار ادراک شده را همانند مفهوم خودکارآمدی بندورا (۱۹۸۶) دانست. منظور از این دو مفهوم، توانایی فرد برای انجام دادن یک فعالیت است و اینکه تا چه اندازه یک فرد توانایی انجام دادن یک فعالیت را در خود احساس می‌کند (نادری و افشارزاده، ۱۴۰۱ و موریانو و گرجیوسکی، ۲۰۰۷).

بر مبنای نظریه‌ی رفتار برنامه‌ریزی شده‌ی آیزن، چارچوب مفهومی زیر برای این پژوهش ارائه شد. بر مبنای شکل (۲)، نگرش نسبت به کاردانش، هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی، پیشگو کننده‌های قصد انتخاب رشته به‌شمار می‌آیند و قصد انتخاب رشته نیز به‌نوبه‌ی خود، رفتار انتخاب رشته را شکل می‌دهد.

شکل ۲- مدل رفتار برنامه‌ریزی شده آیزن (۱۹۹۱)

کشاورزی در بین دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه اول در استان کرمانشاه، می‌پردازد؛ دیدمان (پارادایم) در نظر گرفته شده برای این پژوهش کمی، روش پژوهش از لحاظ چگونگی گرد-آوری داده‌ها و اطلاعات توصیفی -

نگرش به رفتار، یک سازه‌ی فردی و شخصی است که طی آن رفتار از دیدگاه خود فرد ارزیابی می‌شود (آیزن، ۱۹۹۱، ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶). در نظریه (تئوری) رفتار برنامه‌ریزی شده‌ی آیزن، نگرش به‌عنوان یکی از بُعدهای تعیین کننده‌ی رفتار اجتماعی به دو مؤلفه‌ی انتظار فایده و ارزیابی فایده تجزیه می‌شود. انتظار فایده به معنای آن است که یک شخص تا چه حد از یک پدیده انتظار فایده دارد. ارزیابی فایده به نسبت روشن است و طی آن شخص ارزیابی می‌کند که آیا آن پدیده برای او سودمند است یا خیر (نعیمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ حیدری و همکاران، ۱۳۹۸؛ آیزن و فیشن‌بین، ۱۰، ۱۹۸۰ و آیزن، ۲۰۱۱). کاربرد این سازه در تحقیق‌های مرتبط با گرایش به انتخاب رشته کاردانش بدین صورت است که از دیدگاه دانش‌آموزان تا چه اندازه این رشته‌ها جذاب به نظر می‌رسند.

سازه‌ی دوم هنجار ذهنی است. بدین معنا که تا چه اندازه فرد برای انجام رفتار ویژه‌ای از سوی جامعه احساس فشار یا تاکید می‌کند (آیزن و دریور، ۱۱، ۱۹۸۸، ۱۹۹۲، ۲۰۱۱). هنجار ذهنی در این نظریه یعنی فشار درک شده از سوی محیط (پدر، مادر، دوستان نزدیک و همکاران) که به معنای هنجارهای جامعه بوده

روش شناسی

با توجه به ماهیت این پژوهش که به بررسی رابطه بین سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده- با نبود زمینه گرایش دانش‌آموزان به تحصیل در شاخه کاردانش

همبستگی و به لحاظ هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل همه دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه اول استان کرمانشاه در سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰ بود ($N = 14824$). برای انتخاب حجم نمونه یا شمار دانش‌آموزانی که قرار است از آنها اطلاعات لازم درباره بررسی رابطه بین سازه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده- با نبود زمینه گرایش دانش‌آموزان به تحصیل در شاخه کاردانش کشاورزی، به دست آید، از جدول بارتلت و همکاران ۱۲ (۲۰۰۱)، استفاده شد. بر این مبنای ۳۷۰ دانش‌آموز به عنوان نمونه انتخاب شدند. بر این مبنای حجم نمونه آماری ($n = 370$) تعیین شد و نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای با انتساب متناسب و به صورت تصادفی انتخاب شدند.

با توجه به نوع تحقیق، ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای محقق ساخته بر مبنای مدل آیزن بود. پرسشنامه طراحی شده، دارای پنج بخش بود. در بخش اول پرسشنامه، با طرح پرسش‌هایی به بررسی ویژگی‌های فردی، دانش-آموزان پرداخته شد. در بخش دوم، قصد (نیت) دانش‌آموزان از انتخاب رشته کاردانش کشاورزی، بررسی شد (۴ پرسش).

بخش سوم، به بررسی نگرش دانش‌آموزان نسبت به رشته کاردانش کشاورزی، اختصاص داشت (۵ پرسش). این پرسش‌ها عبارت بودند از: ۱. دانش‌آموختگان رشته‌های کاردانش در مقایسه با دیگر رشته‌ها، کمتر می‌توانند به حرفه‌های مهم (وکالت، پزشکی و ...) دست یابند. ۲. امکان استخدام دانش‌آموختگان رشته‌های کاردانش نسبت به دانش‌آموختگان دیگر رشته‌ها در مراکز دولتی و خصوصی کمتر است. ۳. مهارت‌های کسب‌شده در رشته‌های کاردانش جهت وارد شدن به بازار کار کافی نیستند. ۴. میزان درآمد دانش‌آموختگان رشته‌های کاردانش نسبت به دانش‌آموختگان دیگر رشته‌ها کمتر است. ۵. تحصیل در هنرستان‌های کاردانش اغلب انتخاب دانش‌آموزانی است که نمره لازم برای تحصیل در دیگر

رشته‌ها را به دست نمی‌آورند.

در بخش چهارم، با مطرح کردن ۹ پرسش، هنجارهای جامعه نسبت به رشته کاردانش کشاورزی، بررسی شد. این پرسش‌ها عبارت بودند از: ۱. اعتبار رشته‌های کاردانش، از نگاه والدین شما به چه میزان است؟ ۲. اعتبار رشته‌های کاردانش، از نگاه آموزگاران شما تا چه حدی است؟ ۳. اعتبار رشته‌های کاردانش، از نگاه مدیر مدرسه شما تا چه حدی است؟ ۴. میزان اعتبار رشته‌های کاردانش، از نگاه مشاور تحصیلی مدرسه شما چقدر است؟ ۵. اعتبار رشته‌های کاردانش، از نگاه رسانه‌ها (رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها و ...) به چه میزان است؟ ۶. اعتبار رشته‌های کاردانش از دیدگاه شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام، توئیتر، تلگرام و ...) چگونه است؟ ۷. رشته‌های کاردانش، از نظر مردم و فرهنگ جامعه چقدر اعتبار دارند؟ ۸. میزان اعتبار رشته‌های کاردانش، از نظر همکلاسی‌های شما چقدر است؟ ۹. میزان اعتبار رشته‌های کاردانش، از نظر دوستان نزدیک شما چقدر است؟

بخش پایانی پرسشنامه، به بررسی باور به خودکارآمدی دانش‌آموزان رشته کاردانش کشاورزی، اختصاص داشت (۵ پرسش). این پرسش‌ها عبارت بودند از: ۱. من می‌توانم با دیگر افراد کار گروهی خوبی را به سرانجام برسانم. ۲. من توانایی ادامه تحصیل در رشته ریاضی را دارم. ۳. من توانایی ادامه تحصیل در رشته علوم تجربی را دارم. ۴. من می‌توانم مهارت عملی را بهتر از نظری یاد بگیرم.

روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه به وسیله‌ی گروه متخصصین، مشتمل بر دبیران هنرستان‌های کاردانش، استادان گروه ترویج و کارآفرینی دانشگاه رازی، ناظران اداره کل آموزش و پرورش و بخش کاردانش این اداره کل بررسی، تایید و برای تعیین پایایی نیز از ضریب تتای ترتیبی استفاده شد. ضریب تتای ترتیبی محاسبه شده برای هر یک از بخش‌های پرسشنامه، به شرح جدول (۱) می‌باشد.

جدول ۱- ضریب‌های تنای ترتیبی

بخش	تعداد گویه‌ها	تنای ترتیبی
قصد (نیت) دانش‌آموزان از انتخاب رشته کاردانش کشاورزی	۴	۰/۸۶
نگرش دانش‌آموزان نسبت به رشته کاردانش کشاورزی	۵	۰/۸۴
هنجارهای جامعه نسبت به رشته کاردانش کشاورزی	۹	۰/۸۶
باور به خودکارآمدی دانش‌آموزان رشته کاردانش کشاورزی	۵	۰/۸۳
تنای ترتیبی کل		۰/۸۴

که در مجموع بیش از ۸۵ درصد پاسخ‌دهندگان را تشکیل دادند. پدران حدود ۷۴ درصد از دانش‌آموزان دارای شغل آزاد و ۲۵/۵ درصد دیگر نیز در حرفه‌های دولتی مشغول به کار بودند. بیش از ۹۳ درصد از مادران دانش‌آموزان خانه‌دار بوده و تنها کمتر از ۷ درصد در حرفه‌های مختلف آزاد و دولتی مشغول به کار بودند. بیش از ۸۶ درصد از دانش‌آموزان تاکنون هیچ بازدیدی از هنرستان‌های کاردانش نداشتند و نزدیک به ۷ درصد نیز تنها یک بازدید را گزارش کردند. ۲۷۸ از تن از پاسخ‌دهندگان (۸۸/۳ درصد) نشست‌ها و بحث با دانش‌آموختگان کاردانش را صفر اعلام کردند. ۷ درصد نیز تنها یک‌بار در این نشست شرکت کرده بودند. یافته‌ها گویای آن بود که بیش از ۵۰ درصد دانش‌آموزان هیچ نشست هدایت تحصیلی را تجربه نکرده بودند. بیش از ۱۱ درصد این نشست را یک‌بار و نزدیک به ۱۵ درصد نیز دو بار گزارش کردند. بیش از ۷۲ درصد دانش‌آموزان فیلم‌هایی که در ارتباط با کاردانش و توسط مدرسه برای آنان به نمایش درآمده را صفر گزارش نمودند. حدود ۱۵ درصد نیز نمایش این دسته فیلم‌ها را یک و دو بار گزارش کردند. بیش از ۸۶ درصد دانش‌آموزان ترجیح خود را استخدام در حرفه‌های دولتی دانسته و تنها حدود ۱۳ درصد به شغل‌های آزاد گرایش نشان دادند. برابر یافته‌ها نزدیک به ۳۰ درصد از پاسخ‌دهندگان پاسخ این پرسش را که آیا در میان اطرافیان شما کسی از طریق کاردانش به شغل مناسب دست یافته است را با آری پاسخ داده‌اند، در مقابل ۷۰ درصد نیز بدون چنین تجربه‌ای بوده‌اند.

ضریب‌های به‌دست آمده برای تنای ترتیبی (۰/۸۴)، نشان‌دهنده پایایی مناسب بخش‌های مختلف پرسشنامه می‌باشد (جدول ۱).

در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش توصیفی از شاخص‌های آماری انحراف معیار و میانگین و در بخش استنباطی نیز از ضریب همبستگی و رگرسیون گام به گام استفاده شد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای (R)، (SPSS) و (Excel) صورت گرفت.

یافته‌ها

برابر یافته‌های به‌دست‌آمده در مورد ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش، بیشترین شمار پاسخگویان را پسران دانش‌آموز استان با بیش از ۵۱ درصد تشکیل دادند. بیش از ۵۰ درصد دانش‌آموزان رشته انتخابی موردنظر خود برای تحصیل در دوره متوسطه دوم را علوم تجربی عنوان کردند. پس از علوم تجربی، بیشترین درصد علاقه‌مندی مربوط به رشته علوم انسانی با ۳۶ درصد بود. کمترین علاقه‌مندی نیز متوجه رشته‌های کاردانش با حدود ۳ درصد گزارش شد. نتایج همچنین نشان‌دهنده کاهش جدی گرایش به رشته ریاضی و فیزیک بود. برابر یافته‌ها حدود ۶ درصد از پدران دانش‌آموزان بی‌سواد و بیش از ۴۸ درصد نیز دارای مدرک زیر دیپلم بودند. سطح تحصیلی کارشناسی و بالاتر نیز حدود ۲۲ درصد از پاسخ‌ها را تشکیل دادند. معادل ۶۰ درصد مادران دارای تحصیلات زیر دیپلم و بیش از ۲۴ درصد نیز دارای مدرک تحصیلی دیپلم بودند

اولویت‌بندی سازه‌های نظریه‌ای رفتار برنامه‌ریزی شده

یافته‌های مندرج در جدول (۲) گویای آن است که میانگین دو سازه بررسی شده، یعنی باور به خودکارآمدی و نگرش نسبت به کاردانش در میان دانش‌آموزان، بالاتر از حد متوسط برآورد شده، اما باور به خودکارآمدی با ۳/۴۵ بالاترین رتبه را در میان دیگر سازه‌ها به خود اختصاص داده است.

برای اولویت‌بندی بین هر یک از سازه‌های نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی، هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی و سازه قصد انتخاب رشته کاردانش کشاورزی، از میانگین، انحراف معیار استفاده شد.

جدول ۲- اولویت‌بندی سازه‌های مورد بررسی (n = ۳۷۰)

اولویت	انحراف معیار	میانگین °	سازه
۱	۰/۶۵	۳/۴۵	باور به خودکارآمدی
۲	۰/۴۴	۳/۰۸	نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی
۳	۰/۶۷	۲/۴	هنجارهای جامعه
۴	۱/۵۳	۲/۳	نیت انتخاب رشته کاردانش کشاورزی

* میانگین از ۵: (۱. هیچ، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد)

وی قصد بیشتری برای اقدام به انتخاب کاردانش کشاورزی خواهد داشت. باور به خودکارآمدی یعنی توانایی فرد در زمینه کار گروهی، تحصیل در رشته‌های نظری یا موفقیت در مهارت‌های عملی و هرچه باور به خودکارآمدی مثبت‌تر باشد، انتخاب رشته کاردانش کشاورزی نیز بیشتر خواهد شد. همچنین بر مبنای نتایج مندرج در جدول (۳)، بین هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد، اما بین نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی با باور به خودکارآمدی و هنجارهای جامعه، هیچ‌گونه رابطه‌ی معنی‌داری مشاهده نشد.

تحلیل همبستگی سازه‌های نظریه‌ای رفتار برنامه‌ریزی شده و قصد انتخاب کاردانش کشاورزی

یافته‌ها نشان داد که بین قصد انتخاب کاردانش کشاورزی با نگرش نسبت به آن، هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد (جدول ۳)، به این معنی که هرچه نگرش فرد یعنی مجموعه باورهای شخصی و ارزیابی او از این باورها نسبت به کاردانش کشاورزی مثبت‌تر باشد یا هنجارهای جامعه شامل باورهای افرادی چون والدین، دوستان و همشهری‌ها، هم‌سو با گرایش به انتخاب رشته کاردانش کشاورزی باشد

جدول ۳- ضریب همبستگی بین سازه‌های نظریه‌ای رفتار برنامه‌ریزی شده و قصد انتخاب کاردانش (n = ۳۷۰)

سازه	نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی	هنجارهای جامعه	باور به خودکارآمدی
نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی	۱	-	-
هنجارهای جامعه	۰/۰۷	۱	-
باور به خودکارآمدی	۰/۰۳	۰/۲۷*	۱
نیت انتخاب رشته کاردانش کشاورزی	۰/۲۴**	۰/۵۱**	۰/۳۱**

** معنی‌داری در سطح یک درصد، * معنی‌داری در سطح پنج درصد

شناسایی عامل‌های موثر بر قصد انتخاب رشته کاردانش کشاورزی

به‌منظور شناسایی عامل‌های موثر بر قصد انتخاب رشته کاردانش کشاورزی توسط دانش‌آموزان پایه سوم دوره متوسطه اول بر مبنای الگوی رفتار برنامه‌ریزی شده‌ی آیزن (۱۹۹۱)، از تحلیل رگرسیون گام به گام ۱۳ استفاده شد. در روش گام به گام، متغیرهای مستقل به ترتیب داشتن بیشترین ضریب همبستگی با متغیر وابسته، وارد تحلیل می‌شوند و در آغاز متغیر مستقلی که بالاترین ضریب همبستگی را با متغیر وابسته داشته باشند، وارد تحلیل می‌شود و به‌همین ترتیب دیگر متغیرهای مستقل نیز وارد تحلیل می‌شوند. در این تحلیل، نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی، هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی به‌عنوان متغیرهای مستقل و پیشگو کننده‌های اصلی قصد انتخاب رشته کاردانش کشاورزی و نیت انتخاب رشته کاردانش کشاورزی به‌عنوان

متغیر وابسته تعیین شدند.

نتایج بررسی‌ها نشان داد که بین متغیرهای نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی، هنجارهای جامعه و باور به خودکارآمدی با نیت انتخاب رشته کاردانش کشاورزی، رابطه معنی‌داری وجود دارد و با توجه به مقدار ضریب تعیین (R2) به‌دست آمده، مشخص شد که سه سازه باور به خودکارآمدی، نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی و هنجارهای جامعه، ۴۰ درصد تغییرپذیری‌های مربوط به متغیر وابسته‌ی قصد انتخاب رشته‌ی کاردانش کشاورزی را تبیین کرده‌اند (جدول ۴). همچنین بر مبنای مقدارهای بتا مندرج در جدول (۴)، سازه‌ی هنجارهای جامعه با ۴۹ درصد، بیشترین سهم را در احتمال ادامه تحصیل در رشته کاردانش کشاورزی را دارا می‌باشد و سازه‌های نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی و باور به خودکارآمدی نسبت به سازه‌ی هنجارهای جامعه اهمیت نسبی کمتری دارند.

جدول ۴- شناسایی سازه‌های موثر بر قصد انتخاب رشته‌های کاردانش کشاورزی توسط دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه اول (n = ۳۷۰)

متغیر	B	b	T	Sig.
C ضریب ثابت	۰/۸۵	-	۱/۷۳	۰/۰۰۱
X1 باور به خودکارآمدی	۰/۱۹	- ۰/۰۷	- ۱/۶۱	۰/۰۰۵
X2 نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی	- ۰/۰۷	- ۰/۰۶	- ۰/۷۲	۰/۰۰۳
X3 هنجارهای جامعه	۰/۸۹	۰/۴۹	۸/۱۴	۰/۰۰۰
R	۰/۳۹	R ²	۰/۴۰	۰/۵۹
F	۳۰/۴۵	Sig.	۰/۰۰۰	

نزدیکی مقدار ضریب تعیین (۰/۴۰)، با ضریب تعیین اصلاح شده (۰/۳۹)، نشانگر آن است که متغیرهای به‌کار رفته در مدل، توانسته‌اند به‌خوبی به‌کار آیند و برآزش مناسبی ارائه دهند (جدول ۵). همچنین از بین متغیرهای

مستقل مورد بررسی، هنجارهای جامعه (۲۳ درصد)، بیش‌ترین سهم را در تبیین واریانس نیت انتخاب رشته کاردانش کشاورزی، به‌خود اختصاص داد.

جدول ۵- ضریب‌های همبستگی چندگانه و ضرایب تعیین متغیرهای پیشگو و متغیر وابسته‌ی قصد انتخاب رشته کاردانش

متغیر پیش‌گو / مستقل	R	R ²	R ² Adjusted
هنجارهای جامعه	۰/۴۶	۰/۲۴	۰/۲۳
نگرش نسبت به کاردانش کشاورزی	۰/۵۵	۰/۳۲	۰/۳۱
باور به خودکارآمدی	۰/۶۳	۰/۴۰	۰/۳۹

بر مبنا نتایج این بخش، مشخص شد که هنجارهای جامعه، نگرش و مشاهده تجربه‌های موفق، پیشگو کننده‌های اصلی نیت انتخاب کار دانش به‌شمار می‌آیند. در نهایت معادله‌ی رگرسیونی این بررسی و ارزیابی به‌صورت زیر قابل ارائه می‌باشد:

$$Y = 0.85 + 0.19 X_1 - 0.07 X_2 + 0.89 X_3$$

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف کلی این پژوهش بررسی سازه‌های موثر بر نبود زمینه‌گرایی دانش‌آموزان به تحصیل در هنرستان‌های کار دانش کشاورزی از دیدگاه دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه اول استان کرمانشاه بر مبنای مدل رفتار برنامه‌ریزی شده آیزن (۱۹۹۱) بود. بنا بر نتایج، سازه‌ی هنجارهای جامعه، بیشترین سهم را در احتمال ادامه تحصیل در شاخه کار دانش را دارا می‌باشد و نگرش نسبت به کار دانش و باور به خودکارآمدی، اهمیت نسبی کمتری دارند. از این‌رو، از جمله عامل‌های اصلی شکل دهنده‌ی نیت انتخاب رشته کار دانش کشاورزی، هنجارهای جامعه می‌باشد. نتایج به‌دست‌آمده از مدل نظریه‌ی رفتار برنامه‌ریزی شده، گویای آن است که سازه‌های بررسی شده در این پژوهش، یعنی باور به خودکارآمدی، نگرش نسبت به کار دانش کشاورزی و هنجارهای جامعه، پیش‌بینی کننده‌های مناسبی برای قصد ادامه تحصیل در شاخه کار دانش کشاورزی می‌باشند.

بنابر نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش متغیر سازه‌ی هنجارهای جامعه پیشگو کننده‌ی اصلی ادامه تحصیل در شاخه کار دانش کشاورزی، به‌شمار می‌آید. این یافته با نتایج بررسی‌های اصغری و هاشمی (۱۳۹۹)، در مورد آسیب‌شناسی گسترش شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش در شهرستان تبریز که نشان داد در بعد فرهنگی، نگرش نامناسب گروه دوستان از نظر هنرجویان و در مرتبه‌های بعدی نگرش منفی والدین می‌تواند احساس بیگانگی به این حوزه را تشدید کند، همخوانی دارد. همچنین بر مبنای نتایج به‌دست آمده مسئله‌های اجتماعی مانند هنجارهای اجتماعی نقشی تعیین کننده در انتخاب رشته کار دانش دارد که با نتایج بررسی‌ها چوک‌ووکا و انما (۲۰۱۵)، همخوانی

دارد. این محققان بیان می‌دارند که مسئله‌هایی نبود زمینه احترام اجتماعی برای آموزش‌های حرفه‌ای از عامل‌های موثر در ثبت‌نام دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در جنوب شرقی نیجریه است.

از جمله علت‌های نگرش منفی نسبت به شاخه کار دانش و پایین بودن ضریب رگرسیونی نگرش نسبت به انتخاب رشته‌های کار دانش (۰/۰۷-)، می‌توان به نگرش منفی جامعه نسبت به رشته‌های کار دانش، تلقی شدن دانش‌آموزان رشته‌های کار دانش به‌عنوان دانش‌آموزانی تنبل، نداشتن و منزلت اجتماعی دانش‌آموختگان رشته‌های کار دانش، نبود کادر متخصص در هنرستان‌های کار دانش، نبود آشنایی کافی جامعه با رشته‌های کار دانش، ارزش‌زدایی از کار دانش توسط خود نظام آموزشی، فضای ناامن هنرستان‌های کار دانش به لحاظ اخلاقی، شرایط سخت‌تر ورود به دانشگاه و نداشتن آینده‌ی شغلی، اشاره کرد. از سویی دانش‌آموزان کار دانش بدون هدف و به‌دلیل پایین بودن معدل، ناچار رشته‌های کار دانش را انتخاب می‌کنند. موارد یاد شده از جمله علت‌هایی است که خانواده‌ها با ادامه تحصیل فرزندان خود در رشته‌های کار دانش، مخالفت می‌کنند. در این پژوهش وجود هنجار منفی اجتماعی، از جمله علت‌های نبود زمینه‌گرایی به رشته‌های کار دانش کشاورزی عنوان شد که همسو با نتایج بررسی‌های اسکولاستیکا (۲۰۱۳)، می‌باشد؛ که نشان داد جذابیت پایین‌تر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مرتبط با این واقعیت است که طبقه‌های پایین جامعه بیشتر اوقات مدارک تحصیلی فنی و حرفه‌ای دارند. بررسی‌های محمدزاده و جابری (۱۳۹۷)، نیز مبین تاثیر شخصیت اجتماعی بر انتخاب رشته دانش‌آموزان می‌باشد که همسو با نتیجه اصلی این پژوهش می‌باشد که مبین نقش برجسته هنجارهای اجتماعی است. در واقع هنجارهای اجتماعی، رفتارهای معینی هستند که بر مبنای ارزش‌های اجتماعی قرار دارند. ارزش‌ها معیارهای داوری و اخلاقی ما درباره‌ی کنش‌های انسانی و نیز مهم‌ترین بخش فرهنگ جامعه را تشکیل می‌دهند. بخشی که هم به‌عنوان تعیین کننده‌ی هدف‌ها و هم به‌عنوان راهنمای رفتار اعضای جامعه عمل می‌کنند. لذا به‌نظر می‌رسد نیاز

❖ سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری مطلوب در هر دو بعد آگاهی بخشی به جامعه در ارتباط با رشته‌های کاردانش سعی در تغییر هنجارهای حاکم.

❖ استفاده بهینه از رسانه‌ها (صوتی و تصویری) به منظور تغییر ارزش‌ها و هنجارهای حاکم و با پخش تبلیغ‌های موثر در مورد رشته‌های کاردانش، می‌توان بر دیدگاه‌ها و هنجارهای جامعه تاثیرگذار شد و شرایطی را ایجاد کرد که علاقه‌مندان، علاقه خود را به‌خاطر شرایط جامعه سرکوب کنند. در این راستا ایجاد تغییرهایی در قهرمانان و شخصیت‌های مثبت فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی و مانند آن‌که صاحبان حرفه‌های فنی را به‌عنوان کارآفرین و فرد موجه معرفی کنند، ضرورت دارد.

❖ استفاده بهینه از فرصت نشست‌های اولیاء و مربیان و مانند آن، برای آگاهی بخشی به والدین در مورد اهمیت و آینده حرفه‌های فنی.

❖ معرفی کافی و تبیین ویژگی‌ها، رشته‌ها و آینده شغلی کاردانش در کتاب‌های درسی آموزشگاه‌ها.

❖ افزایش شمار بازدیدهای دانش‌آموزان و والدین آنان از حرفه‌های موفق که به همت دانش‌آموختگان کاردانش ایجاد شده است.

❖ ساخت و نشر ویدئوهایی کوتاه در رسانه‌های مختلف که رشته‌های کاردانش را معرفی کرده و آینده شغلی آنان را تبیین می‌کند.

به بازنگری جدی در سیاست‌گذاری‌ها در حوزه‌های مرتبط با این موضوع وجود دارد، در این راستا استفاده از ابزار توانمند رسانه ملی به‌منظور تغییر تصویری که از صاحبان حرفه‌های فنی در جامعه وجود دارد، راه‌حلی موثر به‌نظر می‌رسد. همچنین استفاده بهینه از فرصت‌هایی مانند نشست‌های هدایت تحصیلی و مانند آن می‌تواند مثر ثمر باشد؛ اما یافته‌های بخش توصیفی گویای آن بود که بیش از ۵۰ درصد دانش‌آموزان هیچ جلسه هدایت تحصیلی را تجربه نکرده بودند. استفاده از روش‌های غیرمستقیم تغییر نگرش و ارزش، مانند نمایش فیلم در حوزه‌های مرتبط می‌تواند گزینه‌ای دیگر باشد، اما بیش از ۷۲ درصد دانش‌آموزان نیز شمار فیلم‌هایی که در ارتباط با کاردانش و توسط مدرسه برای آنان به نمایش درآمده را صفر گزارش کردند. دیگر یافته‌های بخش توصیفی مانند آنکه بیش از ۸۶ درصد از دانش‌آموزان مورد بررسی تاکنون هیچ بازدیدی از هنرستان‌های کاردانش نداشته و ۸۸/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان شمار نشست‌ها با دانش‌آموختگان کاردانش را صفر اعلام کردند، به‌خوبی نشانگر ضعف بسیار بالای آموزش و پرورش در جهت ایجاد گرایش به‌سوی رشته‌های کاردانش و به‌ویژه کاردانش کشاورزی می‌باشد. در این راستا پیشنهاد‌های زیر قابل ارائه می‌باشد:

پی‌نوشت

1. Ajzen
2. Alikhani Dadoukolaei et al.
3. Ayub
4. Baliyan & Nenty
5. Chukwuka & Nma
6. Scolastica
7. Okocha
8. Theory of Planned Behavior (TPB)
9. Moriano & Gorgievski
10. Ajzen & Fishbein
11. Ajzen & Driver
12. Bartlett et al.
13. Method Stepwise

منبع‌ها

- اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه (۱۳۹۹). هنرستان‌ها سرآغازی روشن برای آینده اشتغال، کاهش بیکاری و مهارت‌آموزی. قابل دسترس در سایت: <https://kermanshah.medu.gov.ir/>
- اصغری، م. و هاشمی، ت. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی گسترش شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در شهرستان تبریز. فناوری آموزش. فصلنامه فناوری آموزش، ۱۵ (۱): ۱۶۵-۱۸۰.
- بادینی، ف. (۱۳۹۲). بررسی علل عدم استقبال دانش‌آموزان از هنرستان‌های کار دانش و مطالعه تطبیقی آن با کشور آلمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- پرند، ک.، نیرومند، پ.، حبیبی‌ینگجه، ع.، موسوی، ع. و رنجبر، م. (۱۳۹۰). سند راهبردی مهارت و فناوری سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور. ناشر: تهران، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
- حرفتی‌سبحانی، م. (۱۳۹۶). بررسی شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش بر اساس رویکرد سیستمی. رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۲ (۳): ۱۰-۲۰.
- حیدری، ر.، خواجه‌جوی، ش.، تهرانی، ر. و بغزبان، آ. (۱۳۹۸). نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده و مدل ارائه‌گزارشگری پایندگی توسط مدیران. حسابداری مالی، ۱۱ (۴۲): ۲۴-۵۱.
- ربعی، م. و پیرمردیان، ع. (۱۳۹۱). بررسی میزان تحقق اهداف شاخه کاردانش از دیدگاه هنرآموزان شاغل در هنرستان‌های کاردانش پسرانه اصفهان. رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۸ (۲): ۴-۹.
- زرافشانی، ک.، شرفی، ل.، قمبرعلی، ر. و پورقاسم، ف. (۱۳۹۵). واکوی عوامل موثر بر جذب و نگهداشت کارآموزان در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان کرمانشاه. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۹ (۱۶): ۱۱۵-۱۴۲.
- زرگران خوزانی، م. ر. (۱۴۰۰). عامل‌های موثر بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی به ادامه تحصیل در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش کشاورزی. پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۱۳ (۵۹): ۱۸۶-۲۰۲.
- شاهی، س.، زارع، ب. و مهرعلیزاده، ی. (۱۳۹۳). بررسی موانع جذب و نگهداشت کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای شیراز. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۳ (۹): ۲۷-۴۲.
- صالحی، ک.، زین‌آبادی، ح. ر. و پرند، ک. (۱۳۸۸). کاربست رویکرد سیستمی در ارزشیابی کیفیت هنرستان‌های فنی حرفه‌ای: موردی از ارزشیابی هنرستان‌های فنی حرفه‌ای دخترانه شهر تهران. نوآوری‌های آموزشی، ۸ (۲۹): ۱۵۲-۲۰۳.
- عیسی‌خانی، ا. (۱۳۹۳). آموزش فنی و حرفه‌ای و اشتغال. تهران: مؤسسه نقش آفرینان بابکان، مجموعه مقالات سومین همایش بین‌المللی مهارت‌آموزی و اشتغال.
- محمدزاده، ب. و بافنده زنده، ع. ر. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر کاهش کارآموزان آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای آزاد. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۳ (۴۴): ۱۰۳-۱۱۷.
- محمدزاده، س. و جابری، س. (۱۳۹۷). تبیین وضعیت نگرش دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه نسبت به ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی (مورد مطالعه: اهواز و ملانانی). فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی کارآفرینانه در کشاورزی، ۱ (۳): ۴۱-۵۱.
- محمدیان، م.، دهدشتی شاهرخ، ز. و لاری، م. (۱۳۹۷). عوامل موثر بر قصد خرید برندهای لوکس بر اساس نظریه تعمیم یافته رفتار برنامه‌ریزی شده. مدیریت برند، ۵ (۱۵): ۳۸-۵.

- مرادی، م. و عمانی، ا. ر. (۱۳۹۷). شناسایی موانع و راهبردهای بهبود نظام آموزشی هنرستان‌های کشاورزی استان خوزستان (از دیدگاه هنرجویان و هنرآموزان). مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۱ (۴): ۹-۲۰.
- مطلق، م. و صابری، م. (۱۳۸۹). بررسی رابطه‌ی دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای و اثربخشی آن در کارایی اشتغال کارآموزان مرد شهر اراک. پژوهش‌های جامعه‌شناختی (پژوهش‌نامه علوم اجتماعی گرمسار)، ۴ (۴): ۱۵۶-۱۳۳.
- مقام دوست، ا.، حاتمی، ج.، طلایی، ا. و شمس، غ. ر. (۱۳۹۸). طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه درسی رشته‌های کاردانش با رویکرد کارآفرینی. مطالعات برنامه درسی، ۱۴ (۵۴): ۱۱۷-۱۵۲.
- نادری، ن. و افشارزاده، ن. (۱۴۰۱). بررسی عوامل موثر بر عدم گرایش به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (مورد مطالعه: هنرستان‌های کاردانش استان کرمانشاه). اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه.
- نعیمی، ا.، مهنی رفتار، ر. و سبحانی، س. م. ج. (۱۳۹۷). بررسی رفتار زیست‌محیطی زنان روستایی حوضه آبخیز هلیل رود شهرستان جیرفت با استفاده از نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده. روستا و توسعه، ۲۱ (۳): ۹۷-۱۲۱.
- Ajzen, I. & Driver, B. L. (1992). Application of the Theory of Planned Behaviour to Leisure Choice. *Journal of Leisure Research*, 24 (3): 207-224.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Underst & Ing Attitudes & Predicting Social Behaviour*. Englewood Cliffs, Prentice Hall, London.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, Personality & Behaviour*. Open University Press, Milton Keyne.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50: 179-211.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, Personality & Behaviour*, 2nd Ed. Open University Press, Berkshire.
- Ajzen, I. (2006). *Behavioural Interventions Based on the Theory of Planned Behaviour*. Available in: [Http://People.Umass.Edu/Aizen/Pdf/Tpb.Intervention.Pdf](http://People.Umass.Edu/Aizen/Pdf/Tpb.Intervention.Pdf).
- Ajzen, I. (2011). Editorial: The Theory Of Planned Behaviour: Reactions & Reflections. *Psychology & Health*, 26 (9): 1113-1127.
- Alikhani Dadoukolaei, M., Chizari, M., Bijani, M. & E. Abbasi (2021). Agricultural Teachers' Professional Competency for Working with Students with Special Needs in Iran. *J. Agr. Sci. Tech.* 23 (1): 1-15.
- Ayub, H. (2017). Parental Influence and Attitude of Students towardstechnical Education and Vocational Training. *International Journal of Information and Education Technology*, 7 (7): 534-538.
- Baliyan, S. P. & Nenty, H. J. (2015). Demographic Factors Influencing Senior Secondary School Students' Attitude towards Agriculture in Botswana. *International Journal of Education and Research*, 3 (10): 457-470.
- Bartlett, J. E., Kotrlík, J. W. & Higgins, C. C. (2001). Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size in Survey Research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19 (1): 43-50.
- Chukwuka, I. E. & Nma, N. G. (2015). Mobilization initiatives for enhancing secondary school student's enrolment into vocational and technical education program of universities for self reliance in south east, Nigeria. published online July 2015 in SCIRES. Retrieved 17 March 2017 from: <http://www.scirp.org/journal/as>, 423-429.
- Moriano, J. A. L. & Gorgievski, M. (2007). *Psychology of entrepreneurship: Research and rducation*. UNED.
- Okocha, M. (2009). Parental attitudes towards vocational education: implications for counselling. *Edo Journal of Counselling* 2 (1): 81-89.
- Scolastica, M. W. (2013). To find out factors that contribute to low enrolment in youth polytechnics in Nyeri zone in Nyeri south district. Unpublished Master's. Thesis, University of Nairobi, Nairobi, Kenya. Master's Thesis of Education in Educational Foundations in the University of Nairobi. Available in: <http://cees.uonbi.ac.ke>.

The relationship between the constructs of the theory of planned behavior and the tendency of Kermanshah students to study in the branch of agricultural science

Nashmil Afsharzadeh^{1*}, Nader Naderi², Zahra Korani³, Mohammad Hossein Babaei⁴, Majid Reza

Khodaverdian⁵ and Fereshteh Moradi⁶

1. PhD in Agricultural Development, Razi University, Kermanshah, Iran.
2. Assistant professor, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Agricultural Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.
4. Ph.D. Student of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.
5. Assistant Professor of Agricultural Education and Extension Institute, Agricultural Research, Education and Extension Organization, Tehran, Iran.
6. M.Sc. Student in Rural Development, College of Agriculture, Razi University, Kermanshah, Iran.

Abstract

The theory of planned behavior is used to recognize and understand environmental and personal factors affecting behavior, considering that this theory has been widely used to predict behavior, therefore this research aims to investigate the factors affecting The lack of students' inclination to study in Kermanshah's vocational colleges was based on Ajzen theory of planned behavior. The statistical population of the research included all the students of the third grade of the first secondary school of Kermanshah province in the academic year of 2020-2021 (14824 persons); From this number and based on the table of Bartlett et al., 370 students were selected as a sample in a two-stage cluster and proportional assignment method. The data collection tool was a researcher-made questionnaire based on Ajzen model, the validity and reliability of the questionnaire was confirmed by a panel of experts and the ordinal Theta coefficient. The results showed that the three constructs of belief in self-efficacy, attitude towards agricultural science, and society's norms explain 40 Percent of the variance of students' intention to choose the agricultural science field, and among these three constructs, Society's norms were recognized as the most effective factor

Index terms: Belief in Self-efficacy, Attitude, Society Norms, Technical and Vocational School, Behavior.

Corresponding author: Nashmil Afsharzadeh

Email: a.nashmil2014@gmail.com

Received:2023/07/12

Accepted:2023/09/22